

YURISPRUDENSIYA

HUQUQIY ILMIY-AMALIY JURNALI

2023-yil 4-son

VOLUME 3 / ISSUE 4 / 2023

DOI: 10.51788/tsul.jurisprudence.3.4.

Crossref
Content
Registration

ISSN: 2181-1938

DOI: 10.51788/tsul.jurisprudence

MUNDARIJA

12.00.01 – DAVLAT VA HUQUQ
NAZARIYASI VA TARIXI.
HUQUQIY TA'LIMOTLAR TARIXI

- 6 SODIKOV AKMAL SHAVKAT O'G'LI**
O'zbekistonda norma ijodkorligi rivojining
zamonaviy tendensiyalari

12.00.02 – KONSTITUTSIYAVIY
HUQUQ. MA'MURIY HUQUQ.
MOLIYA VA BOJXONA HUQUQI

- 17 JURAYEV SHERZOD YULDASHEVICH**
Ma'muriy sud ishi yurituvida kelishuv bitimi
institutini takomillashtirishning ayrim nazariy va
amaliy masalalari
- 24 G'OZIYEV KOZIMBEK JAVLONBEKOVICH**
Oliy ta'limni moliyalashtirish: qiyosiy tahlil
- 34 MADIYEV FAXRIDDIN XOSHIM O'G'LI**
Shaxsiy hayot daxlsizligi huquqini ta'minlashda
zamonaviy yondashuvlar tahlili

12.00.03 – FUQAROLIK HUQUQI.
TADBIRKORLIK HUQUQI.
OILA HUQUQI.
XALQARO XUSUSIY HUQUQ

- 44 MEHMONOV QAMBARIDDIN
MIRADHAMOVICH**
Sanoat mulki obyektlari mualliflarini
rag'batlantirish masalalari
- 55 ASLONOV NAVRO'ZBEK RUSTAMOVICH**
Inson huquq va erkinliklari tizimida axborot
olish huquqi

12.00.04 – FUQAROLIK
PROTSESSUAL HUQUQI.
XO‘JALIK PROTSESSUAL
HUQUQI.
HAKAMLIK JARAYONI VA
MEDIATSIYA

- 63 ESANOVA ZAMIRA NORMUROTOVNA**
Fuqarolik ishlarining taalluqliligi: nazariy
qoidalar va amaliy muammolar
- 72 XABIBULLAYEV DAVLATJON
YULCHIBOYEVICH**
Fuqarolik protsessida odil sudlovni amalga
oshirishga ko‘maklashuvchi shaxs sifatida
guvohning ishtiroki bilan bog‘liq ayrim masalalar
- 84 ХАЙРУЛИНА АСАЛЬ БАХОДИРОВНА**
Сравнительный анализ медиации
в некоторых зарубежных странах и
Узбекистане: возможные вопросы и
предложения

12.00.05 – MEHNAT HUQUQI.
IJTIMOIY TA’MINOT HUQUQI

- 93 ХОЖАБЕКОВ МУФТУЛЛА
ЖОЛМУРЗА УЛЫ**
Законодательные основы выплат,
причитающихся совместителям
- 102 JAVLIYEVA GULLOLA ABDURAHIM QIZI**
Notipik mehnat shakllaridan foydalanishni
tartibga solishda MDH davlatlari tajribasi

12.00.08 – JINOYAT HUQUQI.
HUQUQBUZARLIKLARNING
OLDINI OLISH.
KRIMINOLOGIYA.
JINOYAT-IJROIYA HUQUQI.

- 112 HAKIMOV KOMIL BAXTIYOROVICH**
Zaruriy mudofaa chegarasidan chetga chiqib
va kuchli ruhiy hayajonlanish holatida qasddan
odam o‘ldirishning farqli jihatlari
- 122 KAMALOVA DILDORA GAYRATOVNA**
Qilmishni jinoyatga suiqasd sifatida
kvalifikatsiya qilish va o‘xshash tarkibli
jinoyatlardan farqlash masalalari

12.00.09 – JINOYAT PROTSESSI.
KRIMINALISTIKA,
TEZKOR-QIDIRUV HUQUQ VA
SUD EKSPERTIZASI

133 TULAGANOVA GULCHEHRA ZAXITOVNA
O'zbekiston Respublikasining
jinoyat-protsessual qonunchiligi tarixi

13.00.02 – TA'LIM VA TARBIYA
NAZARIYASI VA METODIKASI
(SOHALAR BO'YICHA)

145 BOZOROVA NASIBA PO'LOTJONOVNA
Gyotening huquqiy qarashlari

151 AZIMOVA DILAFRUZ MIRZATULLAYEVNA
Korxonalarni investitsion rivojlantirishda
korporativ boshqaruvning roli: Shvetsiya
misolida

DOI: <https://dx.doi.org/10.51788/tsul.jurisprudence.3.4./QF0I3219>
UDC: 343.236.13(045)(575.1)

QILMISHNI JINOYATGA SUIQASD SIFATIDA KVALIFIKATSIYA QILISH VA O'XSHASH TARKIBLI JINOYATLARDAN FARQLASH MASALALARI

Kamalova Dildora Gayratovna,
Toshkent davlat yuridik universiteti
Jinoiy odil sudlov fakulteti dekani,
yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori (PhD)
ORCID: 0000-0001-6747-8883
e-mail: d.kamalova@tsul.uz

Annotatsiya. Mazkur maqolada suiqasdning o'ziga xos turi – “xayoliy suiqasd”ning belgilari va uni kvalifikatsiya qilish masalalari tahlil qilingan. Muallif tomonidan “xayoliy suiqasd” tushunchasiga mualliflik ta'rifi ishlab chiqilgan. Shaxsning jinoiy qasdi og'irlashtiruvchi (kvalifikatsiyalovchi) tarkibda nazarda tutilgan oqibatlar yuz berishiga qaratilgan. Biroq qilmishda og'irlashtiruvchi tarkib belgilari mavjud bo'lmasdan, asosiy jinoyat tarkibining oqibatlari yuz bergan jinoyatlar “xayoliy suiqasd” sifatida tushunilishi bayon etilgan. Muallif tomonidan mazkur turdagi jinoyatlarning belgilari, o'ziga xos xususiyatlari va ularni kvalifikatsiya qilish masalasi jinoyat huquqi nazariyasi va sud amaliyoti materiallari asosida o'rganilgan. Jumladan, ikki yoki undan ortiq shaxsni qasddan o'ldirishga suiqasd, homiladorligi aybdorga ayon bo'lgan ayolni qasddan o'ldirishga suiqasdni kvalifikatsiya qilishda yagona yondashuv shakllanmaganligi atroflicha tadqiq qilinib, mazkur turdagi qilmishlarni baholashda e'tiborga olinishi kerak bo'lgan jihatlar yoritilgan. Shuningdek, ayrim o'xshash tarkibli jinoyatlar, xususan, o'ldirish yoki zo'rlik ishlatish bilan qo'rqitish (JKning 112-moddasi), qasddan badanga og'ir shikast yetkazish (JKning 104-moddasi)ning qasddan odam o'ldirishga suiqasd (JKning 25-, 97-moddalari)dan farqli jihatlari va kvalifikatsiya qilish qoidalari keltirilgan.

Kalit so'zlar: jinoyatga suiqasd qilish, “xayoliy suiqasd”, qasddan odam o'ldirishga suiqasd, o'ldirish yoki zo'rlik ishlatish bilan qo'rqitish, ikki yoki undan ortiq shaxsni o'ldirishga suiqasd, homiladorligi aybdorga ayon bo'lgan ayolni o'ldirishga suiqasd, qasddan badanga og'ir shikast yetkazish.

ВОПРОСЫ КВАЛИФИКАЦИИ ПОКУШЕНИЯ НА ПРЕСТУПЛЕНИЕ КАК ДЕЯНИЯ И ЕГО ДИФФЕРЕНЦИАЦИИ ОТ ПРЕСТУПЛЕНИЙ АНАЛОГИЧНОГО СОДЕРЖАНИЯ

Камалова Дилдора Гайратовна,
доктор философии по юридическим наукам (PhD),
декан факультета уголовного правосудия
Ташкентского государственного юридического университета

Аннотация. В данной статье анализируются признаки конкретного вида покушения – негодного покушения и вопросы его квалификации. Автор разработал авторское определение понятия «негодное покушение». Уголовное преследование лица направлено на возникновение последствий, предусмотренныхотягчающим (квалифицирующим) составом. Однако оговаривается, что при отсутствии признаков отягчающего состава в деянии преступления, в которых наступили последствия основного состава преступления, оно понимается как негодное покушение. Вопрос о признаках, специфике и квалификации данного вида преступлений

исследован автором на основе материалов теории уголовного права и судебной практики. В частности, было детально исследовано, что не сформировался единый подход к квалификации покушения на умышленное убийство двух и более лиц, покушение на умышленное убийство женщины, беременность которой была очевидна виновному, и что необходимо учитывать при оценке данного вида деяний. А также приведены отличия и правила квалификации некоторых аналогичных покушению на умышленное убийство (ст. 25, 97 УК) преступлений, в частности запугивание убийством или применением насилия (ст. 112 УК), умышленное причинение тяжких телесных повреждений (ст. 104 УК).

Ключевые слова: преступление убийство, негодное покушение, покушение на умышленное убийство человека, запугивание убийством или применением насилия, покушение на убийство двух или более лиц, покушение на убийство женщины, беременность которой стала очевидной виновнику, умышленное причинение тяжких телесных повреждений.

ISSUES OF CLASSIFICATION OF THE OFFENSE AS A CRIMINAL ASSASSINATION AND DISTINGUISHMENT FROM SIMILAR CRIMES

Kamalova Dildora Gayratovna,

Tashkent State University of Law,

Dean of Faculty Criminal Justice, PhD in Law

Abstract. This article analyzes the signs of a specific type of attempt—an “imaginary attempt” and questions about its qualification. The author developed the author’s definition of the concept of “imaginary attempt”. It is noted that crimes where the criminal intent of a person is aimed at the onset of the consequences provided for by the aggravating (qualifying) composition, however, when the act was committed, the consequences of the main corpus delicti occurred, without signs of an aggravating corpus delicti, should be understood as a “sham attempt”. The author, on the basis of the theory of criminal law and materials of judicial practice, analyzes the signs and features of these types of crimes and questions of their qualifications. In particular, the absence of a unified approach to the qualification of the attempted murder of two or more persons, the attempted murder of a woman who was known to be pregnant, and the circumstances that should be taken into account when assessing these types of acts have been comprehensively studied. It also highlights in detail the distinctive aspects from attempted murder (Art. 25, 97 of the Criminal Code) of some similar crimes, in particular, threats to kill or use violence (Art. 112 of the Criminal Code), intentional infliction of grievous bodily harm (Art. 104 of the Criminal Code), and their qualifications.

Keywords: criminal attempt, attempted murder, threat of killing or of violence, of at least two persons, attempted murder of two or more persons, attempted murder of a woman known to the perpetrator to be pregnant, intentional infliction of serious bodily injury.

Kirish

Jinoyat huquqi nazariyasida suiqasdning o‘ziga xos turi sifatida “fiksiyalangan suiqasd” (“xayoliy suiqasd”) tushunchasi qo‘llanadi. Bunda shaxsning qasdi og‘irlashtiruvchi (kvalifikatsiyalovchi) tarkibda nazarda tutilgan oqibatlar yuz berishiga qaratilgan, biroq og‘irlashtiruvchi tarkib belgilari mavjud bo‘lmagan, asosiy jinoyat tarkibining oqibatlari yuz bergan jinoyatlar “xayoliy suiqasd” sifa-

tida tushuniladi. Bunday turdagi tamom bo‘lgan jinoyatlar aybdorning qasdi bilan qamrab olingan og‘irlashtiruvchi belgisi tamom bo‘lmagan jinoyatlar yoki jinoyatlar jami sifatida kvalifikatsiya qilinadi. Mazkur turdagi jinoyatlar obyektga nisbatan xato bilan bog‘liq bo‘lgan shaxsga nisbatan xato, jabrlanuvchining xususiyatlariga nisbatan xato va obyektga nisbatan xato bilan bog‘liq bo‘lgan predmetga nisbatan xato qoidalari asosida baholanadi.

Masalan, qasddan odam o'ldirishning "fiksiyalangan suiqasd" turida aybdorning qasdi JKning 97-moddasi 2-qismida nazarda tutilgan og'irlashtiruvchi belgilarga qaratilgan bo'lsa-da, sodir etilgan qilmishda mazkur holatlar mavjud bo'lmaydi. Bunga misol tariqasida homilador ayolni o'ldirish niyatida, aslida, homilador bo'lmagan ayolga tajovuz qilish, ikki yoki undan ortiq shaxsni o'ldirishga qasd qilgan shaxsning faqat bitta shaxsni o'ldirishini keltirish mumkin.

Jinoyat huquqi nazariyasida ushbu toifadagi "fiksiyalangan suiqasd"ni kvalifikatsiya qilish masalada ikki xil yondashuv shakllangan. Birinchi yondashuv tarafdorlari fikriga ko'ra, og'irlashtiruvchi belgilari mavjudligiga nisbatan xato qilishda mazkur belgilar amalda mavjud bo'lmagan hollarda qilmish suiqasd sifatida baholanadi. Bunda ijtimoiy xavfli oqibat mavjud, biroq og'irlashtiruvchi tarkibda nazarda tutilgan va aybdorning qasdi bilan qamrab olinmagan oqibat mavjud emas. Shuning uchun qilmish suiqasd sifatida kvalifikatsiya qilinishi lozim. Ikkinchi yondashuv tarafdorlari fikriga ko'ra esa bunday hollarda qilmish jinoyatlar jami – suiqasd va tamom bo'lgan jinoyat sifatida baholanishi zarur. Mazkur maqolada shu toifadagi jinoyatlarni kvalifikatsiya qilish masalalari tahlil qilinadi.

Material va metodlar

Ushbu ilmiy maqoladagi mavzuni tadqiq etishda analiz va sintez, deduksiya va induksiya, mantiqiylik, jinoyat ishlari kabi tadqiqot usullari qo'llangan.

Mavzu yuzasidan o'zbek olimlaridan M.X. Rustamboyev, M. Usmonaliyev, E.O. Turg'unboyev, S.S. Nayimov; xorijiy olimlardan O. Tolmachev, L.A. Voskobitova, T.A. Plaksin, S.N. Bezugliy, L.I. Spiridonova, A.N. Popov, D.Y. Porotikov, L.Z. Tadevosyan, A.I. Lizlov va boshqalarning ilmiy ishlari tahlil qilingan.

Tadqiqot natijalari

1. *Homiladorligi aybdorga ayon bo'lgan ayolni qasddan o'ldirish (JKning 97-moddasi 2-qismi "b" bandi).*

O'zbekiston Respublikasi Oliy Sudi Plenumining 2004-yil 24-sentabrda qabul qilingan "Qasddan odam o'ldirishga oid ishlar bo'yicha sud amaliyoti to'g'risida"gi 13-sonli qarorining 7-bandida quyidagicha tushuntirish keltirilgan: *"Agar aybdor yanglish taxmin asosida, aslida, homilador bo'lmagan ayolni homilador, deb qasddan o'ldirgan bo'lsa, basharti uning harakatlarida JKning 97-moddasi 2-qismida ko'rsatib o'tilgan javobgarlikni og'irlashtiruvchi boshqa holatlar mavjud bo'lmasa, qilmish JKning 97-moddasi 1-qismi bo'yicha kvalifikatsiya qilinadi"*.

Plenum qarorining mazkur tushuntirishiga olimlar yakdil qo'shilmaydi. Xususan, E.Turg'unboyevning fikricha, "Oliy Sud Plenumining bu kabi qilmishni JKning 97-moddasi 1-qismi bilan kvalifikatsiya qilinishi kerak, degan tushuntirishi obyektiv ravishda ayblash tamoyiliga asoslangan. Obyektiv ravishda ayblash tamoyilida faktik jihatdan mavjud bo'lgan holat hisobga olinib, qilmish va kelib chiqqan oqibatga qarab kvalifikatsiya qilinadi. Subyektning o'z qilmishiga bo'lgan ruhiy munosabati hisobga olinmaydi. O'zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksi bo'yicha qilmishni kvalifikatsiya qilish subyektiv ravishda ayblash prinsipidan kelib chiqib, jinoyat sodir etayotgan shaxsning o'z qilmishiga bo'lgan ruhiy munosabati, holatni qanday tasavvur qilganligi ahamiyatga ega. Ushbu jinoyatda aybdor "oddiy odam o'ldirish"ga nisbatan ijtimoiy xavfi yuqoriroq bo'lgan "homilador ayol"ni o'ldirishga qaratilgan harakatlari, garchi JKning 97-moddasi 1-qismida ko'rsatilgan odam o'limi yuz bergan bo'lsa ham, aybdorning o'ziga bog'liq bo'lmagan sabablarga ko'ra oxiriga yetkazilmaganligi uchun JKning 25-moddasi 2-qismi va 97-moddasi 2-qismi "b" bandi bilan kvalifikatsiya qilinadi" [1].

Fikrimizcha, qilmishni bunday kvalifikatsiya qilish noto'g'ri. Buni quyidagicha asoslashga harakat qilamiz: birinchidan, qilmishni jinoyatlar majmuyi tariqasida kvalifikatsiya qilish sodir etilgan qilmishning ijtimoiy xavf-

lilik darajasini keskin oshiradi. Bu holat jazo tayinlashda jinoyatlarni to'la yoki qisman qo'shish qoidasi qo'llanishiga olib keladi; ikkinchidan, mazkur band bilan kvalifikatsiya qilish uchun jabrlanuvchining homiladorligini aybdor bilgan va ayol faktik jihatdan homilador bo'lishi lozim; uchinchidan, jinoiy javobgarlikning yagona asosi sodir etilgan qilmishda jinoyat tarkibi barcha elementlarining mavjudligi hisoblanadi. Bunday holda jinoyat tarkibining zaruriy elementi – jabrlanuvchi shaxs (homilador ayol) mavjud emas. Demak, homilador ayolning hayoti bilan bog'liq ijtimoiy munosabat yo'q, balki homilador bo'lmagan ayolning hayoti bilan bog'liq ijtimoiy munosabatlarga tajovuz qilinmoqda. Shu bois sud-tergov amaliyotidagi turlicha talqinlarning oldini olish va yagona yondashuvni shakllantirish maqsadida jinoyat qonunchiligiga tegishli o'zgartirish kiritilishi va JKning 97-moddasi 2-qismi "b" bandini quyidagicha ifodalash maqsadga muvofiq: "b) homiladorligi aybdorga ayon bo'lgan va faktik jihatdan homilador bo'lgan ayolga nisbatan qasddan odam o'ldirish".

Y. Tursunboyevning fikricha, "homilador ayol qasddan o'ldirilgan bo'lib, aybdor jabrlanuvchining homiladorligini oldindan bilmagan bo'lsa (javobgarlikni og'irlashtiradigan boshqa holatlar mavjud bo'lmasa), aybdorning harakatlari Jinoyat kodeksi-ning 97-moddasi 1-qismi bilan kvalifikatsiya qilinadi" [1]. Biz ham muallifning mazkur fikriga qo'shilamiz. Chunki JKning 97-moddasi 2-qismi "b" bandi bilan kvalifikatsiya qilishning zaruriy sharti aybdor shaxs jabrlanuvchining homilador ekanligini bilishi hisoblanadi.

Nazarimizda, bunday holda aybdor shaxs jabrlanuvchining o'ziga xos bo'lgan belgilariga nisbatan xatoga yo'l qo'ymoqda. Qilmishni JKning 97-moddasi 2-qismi "b" bandi bilan kvalifikatsiya qilishning zaruriy sharti aybdor jabrlanuvchining homiladorligini (tashqi belgilar va boshqa faktik ma'lumotlar mavjudligi) bilganligi hisoblanadi. Bun-

day vaziyatda shaxs istagan oqibat – ayolning o'limi yuz berib, faqat o'ldirilgan ayol homilador emas bo'lib chiqmoqda. Fikrimizcha, mazkur Plenum qarorini ifodalashda biroz tushunmovchilik yuzaga kelmoqda. Ya'ni aybdor shaxs jabrlanuvchining nafaqat homilador ekanligini bilishi, balki jabrlanuvchi haqiqatda ham homilador bo'lishi lozim. Chunki mazkur bandda haqiqatda homilador bo'lgan ayolning hayoti bilan bog'liq bo'lgan ijtimoiy munosabatlar muhofaza qilinmoqda. Shuning uchun Plenum qarorining yettinchi bandi quyidagi tahrirda ifodalanishi maqsadga muvofiq:

"7. Qasddan odam o'ldirish jinoyatini JKning 97-moddasi 2-qismi "b" bandi bilan kvalifikatsiya qilish uchun aybdor jabrlanuvchining homiladorligini (tashqi belgilar va boshqa faktik ma'lumotlar mavjudligi) bilganligi va ayol haqiqatda ham homilador bo'lganligi aniqlangan bo'lishi kerak".

2. Ikki yoki undan ortiq shaxsni qasddan o'ldirish (JKning 97-moddasi 2-qismi "a" bandi).

O'zbekiston Respublikasi Oliy Sudi Plenumining 2004-yil 24-sentabrdagi "Qasddan odam o'ldirishga oid sud amaliyoti to'g'risida"gi 13-sonli qarorining 6-bandida quyidagicha tushuntirish berilgan: "Ikki yoki undan ortiq shaxsni o'ldirishga nisbatan qasd mavjud bo'lganda, jabrlanuvchilardan faqat bittasi o'lib, boshqalari aybdorga bog'liq bo'lmagan sabablarga ko'ra o'lmay qolgan bo'lsa, aybdorning harakatlari JKning 25-moddasi, 97-moddasi 2-qismi "a" bandi va 97-moddasi-ning tegishli qismi bilan kvalifikatsiya qilinishi kerak". Jinoyat huquqi nazariyasida mazkur holatni kvalifikatsiya qilish yuzasidan yagona yondashuv mavjud emas.

Ayrim olimlar tomonidan Plenum qarorining mazkur tushuntirishi to'g'ri ekanligi aytib o'tilgan. Jumladan, E. Turg'unboyev o'z fikrini quyidagicha asoslantirgan: "Ikki yoki undan ortiq shaxsni qasddan o'ldirishni to'g'ri kvalifikatsiya qilishda aybdorning jinoyat sodir etish paytidagi niyati muhimdir. Ikki yoki undan ortiq shaxsni o'ldirishga nisbatan ayb-

dor yagona niyat bilan harakat qilganda, qilmish va uning natijasida kelib chiqadigan oqibatga nisbatan to'g'ri qasd bo'lib, u ikki yoki undan ortiq o'ldirilgan shaxsni o'ldirayotganligini anglaydi, ikki yoki undan ortiq shaxsni o'ldirishga ko'zi yetadi va ularning o'limini istaydi. Aybdor ikki yoki undan ortiq shaxsni o'ldirishni istagan bo'lsa-da, lekin biri o'lib, qolganlari o'lmasa, uning qasdi qisman amalga oshiriladi. Bunda jinoyat natijasida haqiqatda kelib chiqqan jinoyat-huquqiy oqibat va aybdorning qasdi hisobga olinib, kvalifikatsiya qilinishi lozim" [2].

O. Tolmachevning fikriga ko'ra, bunday hollarda qilmish aybdorning qasdigaga ko'ra jinoyatga suiqasd qilish hamda jinoiy maqsadiga qisman erishilganligidan kelib chiqib, jinoyat tarkibining barcha elementlari mavjud bo'lgan hollarda tugallangan jinoyat tariqasida malakalanishi lozim [3]. Boshqa guruh mualliflarning fikriga ko'ra, Jinoyat kodeksidan ikki yoki undan ortiq shaxsni qasddan o'ldirish bandi chiqarib tashlanishi va qilmish bunday hollarda jinoyatlar majmui sifatida baholanishi lozim [4, 5].

Shuni ta'kidlash kerakki, ikki yoki undan ortiq shaxsni o'ldirish bir necha jabrlanuvchini hayotdan mahrum qilishga qaratilgan yagona qasd bilan sodir etilishi, shuningdek, jinoyat subyekti yagona bo'lgan o'zaro bog'liq ikkita qilmishlar orqali amalga oshirishi mumkin. S.N. Bezugliyning fikriga ko'ra, birinchi holatda o'zaro bir-biri bilan bog'liq ikkita odam o'ldirish jinoyatlari sodir etilgan hollarda Plenum qarorining pozitsiyasi to'g'ri. Aybdorning maqsadi ikkita jabrlanuvchini hayotdan mahrum qilish bo'lganligi tufayli qasdning yo'nalishidan kelib chiqib, suiqasd va faktik yuz bergan oqibatlar asosida jinoyatlar jami deb kvalifikatsiya qilinishi zarur (JKning 97-moddasi 1-qismi yoki 2-qismi va 25-moddasi, 97-moddasi 2-qismi "a" bandi).

Biroq ikkinchi holatda bunday kvalifikatsiya qilish noto'g'ri. Chunki tugallangan jinoyat alohida baholanganligi tufayli uning

qo'shimcha ravishda JKning 97-moddasi 2-qismi "a" bandi bilan malakalanishi ortiqcha. Faqat jinoyat subyektiga ko'ra o'zaro bog'langan ikkita harakat sodir etilgan hollarda qilmishlar jinoyatlar majmui sifatida alohida kvalifikatsiya qilinishi zarur (JKning 97-moddasi 1-qismi yoki 2-qismi va 25-moddasi, 97-moddasi 1-qismi yoki 2-qismi) [6].

G.N. Borzenkov fikriga ko'ra, "qilmishni qasddan odam o'ldirishga suiqasd qilish sifatida kvalifikatsiya qilish uning ijtimoiy xavflilik darajasini kamaytirish, shunga muvofiq, tamom bo'lgan jinoyatlarga nisbatan yengilroq jazo tayinlashga olib keladi. Shuning uchun sud amaliyotida bunday turdagi qilmish jinoyatlar jami tariqasida kvalifikatsiya qilinadi" [7].

Boshqa guruh olimlar fikriga ko'ra, bunday holatda qilmish ikki yoki undan ortiq shaxsni qasddan o'ldirishga suiqasd sifatida kvalifikatsiya qilinishi maqsadga muvofiq. Xususan, L.E. Spiridonovanning fikricha, "bitta shaxs o'ldirilib, ikkinchi shaxsga suiqasd qilingan hollarda jinoiy qasd yagonaligidan kelib chiqib, faktik xato qoidasi asosida qilmish ikki yoki undan ortiq shaxsni o'ldirishga suiqasd deb kvalifikatsiya qilinishi lozim" [8].

S.I. Tishkevichning ta'kidlashiga ko'ra, "ikki yoki undan ortiq shaxslarni o'ldirishga suiqasd qilishning obyektiv tomoni jabrlanuvchilarni hayotdan mahrum etishga qaratilgan qilmishlardan iborat. Shunga muvofiq, mazkur qilmish faqatgina ikki yoki undan ortiq shaxslarni o'ldirishga suiqasd qilish sifatida kvalifikatsiya qilinishi kerak" [9]. Xuddi shu fikrga T.V. Kondrashova, Y. Bocharov va M. Feoktistov [10] ham qo'shiladi. A.N. Popovning fikricha, mazkur toifadagi jinoyatlar ni ikki yoki undan ortiq qasddan odam o'ldirishga suiqasd qilish to'g'ri. Shu bilan birga, Jinoyat kodeksiga tegishli o'zgartirish kiritish va mazkur bandni "ikki yoki undan ortiq shaxslarning hayotiga tajovuz qilish" atamasi bilan o'zgartirish maqsadga muvofiq [11].

Nazarimizda, mazkur bandda nafaqat ikki yoki undan ortiq shaxslarning hayotiga

suiqasd qilish, balki tamom bo'lgan jinoyat nazarda tutilgani uchun atamani o'zgartirish to'g'ri emas. Shuningdek, "tajovuz" so'zi oxiriga yetkazilmagan, boshlang'ich harakat sodir etilgan, biroq yakunlamaganlik ma'nosini anglatadi. Shunga muvofiq, agar ikki yoki undan ortiq shaxslarning o'limi yuz bergan taqdirda, qilmishni mazkur band bo'yicha kvalifikatsiya qilish noto'g'ri bo'ladi. Shu bois mazkur bandni "tajovuz qilish" atamasi bilan o'zgartirish maqsadga muvofiq emas.

D.Y. Porotikovning fikricha, mazkur toifadagi jinoyatni kvalifikatsiya qilishda ikki xil mezonga asoslanish lozim: obyektiv (sodir etilgan qilmishda jinoyat tarkibi belgilarining mavjudligi) va subyektiv (aybdor qasdining yo'naltirilganligi va uning to'liq amalga oshirilganligi). Mazkur mezon tamom bo'lgan va tamom bo'lmagan jinoyatni farqlash uchun tamom bo'lgan jinoyat tushunchasida ifodalanishi zarur [12]. Shuning uchun tamom bo'lgan jinoyat tushunchasini ifodalashda subyektiv mezondan kelib chiqish va uni quyidagicha ta'riflash taklif etiladi: "Agar sodir etilgan qilmishda shaxsning qasdi qaratilgan jinoyat tarkibi belgilari mavjud bo'lsa, qilmish tamom bo'lgan jinoyat deyiladi" [12].

I.N. Aleksyevning fikricha, qilmishni jinoyatlar jami tariqasida kvalifikatsiya qilishda quyidagi qarama-qarshilik yuzaga keladi, ya'ni aybdor shaxs bitta jinoyatni sodir etishni o'ylagan va amalga oshirgan taqdirda qilmish jinoyatlar jami tariqasida kvalifikatsiya qilinmoqda. Mazkur muammo kompleks xususiyatga ega bo'lib, jinoyat qonunining qator normalari bilan bog'liq, xususan, jinoyat huquqining prinsiplari, jinoyatlar jami, tamom bo'lmagan jinoyatlar va jazo tayinlash.

Ikki yoki undan ortiq shaxsni qasddan o'ldirish yagona jinoiy qilmish bo'lib, takroran jinoyat sodir etishdan farq qiladi. Yagona jinoiy qilmish uchun jinoyatlar jami tariqasida jazo tayinlashga yo'l qo'ymaslik lozim. Shuning uchun sodir etilgan qilmishni sui-qasd sifatida kvalifikatsiya qilish maqsadga

muvofiq emas, negaki bu sodir etilgan qilmishning ijtimoiy xavflilik darajasini kamaytiradi va aybdorning javobgarligini yengillashtiradi. Shu bois Oliy sud Plenumi qarorida yuqorida berilgan tushuntirish keltirilgan.

Biroq shu o'rinda boshqa bir muammo yuzaga kelmoqda. JKning 59-moddasiga muvofiq, jinoyatlar jami tariqasida jazo tayinlashda jinoiy jazolarni qisman yoki to'la qo'shish qoidasi qo'llanib, ozodlikdan mahrum qilishning muddati 25 yildan ortiq bo'lishi mumkin emas. Mazkur holat aybdor-da sodir etilgan qilmishini oxirigacha yetkazish istagini yuzaga keltirishi mumkin. Chunki bunday holda qilmish yagona jinoyat sifatida kvalifikatsiya qilinadi. Shuning uchun mazkur Oliy Sud Plenumi qarorini quyidagi tahrirda bayon etish taklif qilingan: "Agar aybdor ikkita shaxsni o'ldirishga qasd qilgan va qasdi amalga oshirilishi natijasida birinchi jabrlanuvchining o'limi yuz bergan, ikkinchi jabrlanuvchining o'limi aybdorga bog'liq bo'lmagan holatlarga ko'ra yuz bermagan hollarda, qilmish qasddan odam o'ldirish va ikki yoki undan ortiq shaxsni qasddan odam o'ldirish sifatida kvalifikatsiya qilinishi lozim" [13].

Plenum qarorining 6-bandida ikkita mezon asos qilib olingan: formal (qasdning yagonaligi) va faktik (jinoiy qilmishlarning bir vaqtda sodir etilishi). Jinoyat huquqi nuqtayi nazaridan faqat qasdning yagonaligi yuridik ahamiyatga ega, ikki yoki undan ortiq shaxslarning o'limi bir vaqtda amalga oshirilganligi muhim emas. Birinchi va ikkinchi o'lim o'rtasidagi oraliq vaqt ahamiyat kasb etmaydi. Yagona qasd bilan qamrab olingan davomli jinoyat uchun javobgarlikka tortish muddatlarining o'tishi jinoiy qasd amalga oshirilgan vaqtdan boshlanadi. Shuning uchun ham qarorda "odatda" degan jumla qo'llangan.

Tadqiqot natijalari tahlili

3. *Qasddan odam o'ldirishga sui-qasdning (JKning 25- va 97-moddalari) o'ldirish yoki zo'rlik ishlatish bilan qo'rqitishdan farqli jihatlari.*

O'zbekiston Respublikasi Jinoyat qonunchiligida o'ldirish yoki zo'rlik ishlatish bilan qo'rqitganlik uchun jinoiy javobgarlik nazarda tutilgan. Mazkur jinoyatning tuzilishi o'ziga xos bo'lib, jinoyatning zaruriy elementi aybdor shaxs tomonidan o'ldirish yoki zo'rlik ishlatish niyatini jabrlanuvchiga yetkazish hisoblanadi. Qo'rqitish real, yaqin vaqt ichida amalga oshirilishi muqarrar, muayyan shaxsga qaratilgan va xavfsirash uchun yetarli asoslar bilan mustahkamlangan bo'lishi zarur. O'ldirish bilan qo'rqitish odam o'ldirishdan farq qilib, bunda jabrlanuvchining o'limi yuz bermay, faqat jabrlanuvchining hayotiga nisbatan tahdid amalga oshiriladi. "Qasddan odam o'ldirish jinoyatidagi qo'rqitish o'ldirish bilan qo'rqitish (o'ldirish yoki zo'rlik ishlatish bilan qo'rqitish) jinoyatidan aybdor jabrlanuvchining hayotiga zarar yetkazishni maqsad qilmaganligi, shaxsning qasdi faqat jabrlanuvchining ruhiy holatiga ta'sir o'tkazishga qaratilganligi bilan farqlanadi" [14].

Mazkur jinoyatlarning farqli jihatlari masalasida quyidagi olimning fikrlarini qayd etish o'rinli.

1. JKning 112-moddasida aybdorning maqsadi jabrlanuvchini qo'rqitish ekanligi qayd etilgan. Shu bilan birga, aybdorda qo'rqitishda ifodalangan xatti-harakatlarni amalga oshirish maqsadi mavjud bo'lmaydi. Shunday maqsad bo'lgan hollarda esa mazkur harakatlar keyinroq amalga oshirilishi mumkin. Odam o'ldirishga suiqtasd qilishda aybdorning maqsadi jabrlanuvchini hayotdan mahrum etish hisoblanadi.

2. O'ldirish bilan qo'rqitishda jabrlanuvchining sog'lig'iga shikast deyarli yetkazilmasligi lozim. Faqat qo'rqitishning realligini ta'minlash maqsadida jabrlanuvchiga ruhiy yoki jismoniy ta'sir ko'rsatilishi va sog'lig'iga yengil darajadagi shikast yetkazilishi mumkin. Odam o'ldirishga suiqtasd qilishda esa jabrlanuvchiga har qanday, hatto og'ir darajadagi shikast yetkaziladi.

3. O'ldirish bilan qo'rqitishda aybdorda qo'rqitishni amalga oshirish va ana shu

maqsadda konkret xatti-harakatlarni bajarishning real imkoniyati mavjud bo'ladi, biroq shunga qaramasdan, ixtiyoriy ravishda mazkur harakatlar sodir etilmaydi. Odam o'ldirishga suiqtasd qilishda esa aybdorning harakati o'ziga bog'liq bo'lmagan holatlarga ko'ra oxirigacha yetkazilmaydi [15].

Darhaqiqat, mazkur jinoyatlarni o'zaro farqlashda aybdor qasdining yo'naltirganligi muhimdir. Odam o'ldirishda qasd jabrlanuvchini hayotdan mahrum qilish, qo'rqitishda esa jabrlanuvchini qo'rqitishga qaratilgan bo'ladi. Qasdning nimaga qaratilganligi subyektiv tomonning elementi bo'lib, sodir etilgan qilmishning obyektiv tomonini tahlili qilish orqali aniqlanadi.

Sog'lig'iga yetkazilgan shikast darajasi, uning mavjudligi obyektiv tomonning elementi hisoblanadi. Biroq mazkur belgilar yagona bo'lmay, to'g'ri qaror qabul qilish uchun yetarli emas. Jabrlanuvchiga yetkazilgan og'ir shikast va imo-ishorada ifodalangan qo'rqitish odatda jabrlanuvchining qasdi odam o'ldirishga qaratilganligini bildiradi va suiqtasd sifatida kvalifikatsiya qilinadi. Biroq boshqa hollarda (sog'lig'iga yetkazilgan yengil shikast yoki aksincha, shikastning umuman mavjud emasligi) qilmishni o'ldirish bilan qo'rqitish yoki odam o'ldirishga suiqtasd sifatida kvalifikatsiya qilish mumkin.

Shuni ta'kidlash kerakki, ayrim hollarda odam o'ldirishga suiqtasd qilish jinoyati tarkibida 112-moddaning belgilari mavjud bo'lishi mumkin, xususan, qasddan odam o'ldirishga suiqtasd qilishdan ixtiyoriy qaytish jinoyatida. Jabrlanuvchini hayotdan mahrum qilishga qaratilgan qator harakatlar sodir etilgan, biroq shaxsning jinoyatni oxirigacha amalga oshirish imkoniyati mavjudligini anglagan holda, uni bajarmagan bo'lsa, qilmish JKning 112-moddasi bilan kvalifikatsiya qilinishi kerak. Chunki JKning 26-moddasi 3-qismiga muvofiq, jinoyatni oxiriga yetkazishdan ixtiyoriy qaytgan shaxs, agar amalda sodir etgan qilmishida boshqa jinoyat tarkibining

barcha alomatlari bo'lsa, ushbu Kodeks bo'yicha javobgarlikka tortiladi.

4. *Qasddan badanga og'ir shikast yetkazishning (JKning 104-moddasi) qasddan odam o'ldirishga suiqaqd qilishdan (JKning 25- va 97-moddalari) farqli jihatlari.*

“Jinoyat tamom bo'lgan ekan (agar shaxsning harakatida boshqa jinoyat tarkibi bo'lmasa), uni amalga oshirish uchun muqaddam qilingan tayyorgarlik ko'rish yoki suiqaqd qilish harakatlarining kvalifikatsiya qilish uchun ahamiyati qolmaydi” [16]. Ba'zida qilmishda bir vaqtning o'zida bitta tamom bo'lgan jinoyatning va o'z navbatida, boshqa tamom bo'lgan jinoyatning belgilari mavjud bo'lishi, jinoyat sodir etishga suiqaqd qilishga oid norma butun norma hisoblanib, tamom bo'lgan jinoyatga oid normaga nisbatan ustun xarakterga ega bo'lishi mumkin. Masalan, qasddan odam o'ldirishga suiqaqd qilish natijasida badanga og'ir shikast yetkazilgan taqdirda, shaxsning harakatlarida O'zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksining 97-moddasi va 104-moddalarida ko'rsatilgan jinoyat alomatlari mavjud bo'ladi. Bunday holda, garchi qasddan badanga og'ir shikast yetkazish tamom bo'lgan jinoyat bo'lsa-da, lekin aybdor sodir etgan qilmishning barcha belgilarini qamrab ololmaydi.

Tamom bo'lgan va tamom bo'lmagan suiqaqdni farqlash masalasi, ayniqsa, shaxsning hayoti va sog'lig'iga qarshi qaratilgan jinoyatlarda alohida ahamiyat kasb etadi. Masalan, aybdor shaxs jabrlanuvchini hayotdan mahrum etish maqsadida oshxona pichog'ini uning yurak qismiga uradi va natijada jabrlanuvchiga og'ir tan jarohati yetkaziladi. Jabrlanuvchining tirik qolganligini ko'rib, o'zining jinoiy maqsadini oxirigacha davom ettirish real imkoniyati mavjudligini anglagan holda aybdor shaxs uni davom ettirishdan qaytadi va jinoyat sodir etish joyini tark etadi. Jabrlanuvchi esa tasodifan yuz bergan holat natijasida tirik qoladi.

L.Z. Tadevosyanning fikricha, “sud-tergov amaliyotida mazkur holat shaxsning

sog'lig'iga qasddan og'ir shikast yetkazish sifatida kvalifikatsiya qilinadi. Qilmishning bu tarzda noto'g'ri kvalifikatsiya qilinishiga aybdor shaxsning jinoyatini oxirigacha yetkazishning real imkoniyatiga ega bo'la turib, undan ixtiyoriy qaytganligi asos sifatida keltiriladi. Bu esa noto'g'ri, chunki asos sifatida real yuzaga kelgan oqibatlar nazarda tutilib, jinoyat tarkibining subyektiv tomoni belgilari ko'lami e'tiborga olinmagan. Mazkur holatda shaxsning qilmishi qasddan odam o'ldirishga suiqaqd sifatida kvalifikatsiya qilinishi lozim. Chunki aybdor shaxs jabrlanuvchini o'ldirish kabi jinoiy maqsadini amalga oshirish uchun zarur harakatlarni amalga oshirgan, biroq jinoiy maqsadiga erisha olmagan va shundan so'ng takroran jinoiy tajovuzni amalga oshirishdan ixtiyoriy qaytgan” [17].

Biz ham olimning mazkur fikriga qo'shilamiz. Chunki qilmishning subyektiv tomoni obyektiv tomonni tahlil etish asosida o'rganiladi. Shaxsning qilmishi uning jinoiy maqsadidan dalolat beradi. Pichoqni uning yurak qismiga urganligi aybdorning jinoiy maqsadi jabrlanuvchini o'ldirish motividan dalolat beradi. Jabrlanuvchining hali ham tirikligini ko'rib, pichoq bilan yana bir marotaba shikast yetkazmaganligi aybdor jinoiy qilmishini oxirigacha yetkazishdan ixtiyoriy qaytganlikdan emas, balki shu shikast ham uning o'limiga olib kelishi mumkinligini o'ylaganligidan darakdir. Shuning uchun mazkur turdagi qilmishlar suiqaqd sifatida baholanishi lozim.

O'zbekiston Respublikasi Oliy sudi Plenumining 2004-yil 24-sentabrdagi “Qasddan odam o'ldirishga oid sud amaliyoti to'g'risida”gi 13-sonli qarorining 4-bandida quyidagicha tushuntirish berilgan: “*Qasddan odam o'ldirish jinoyatini jabrlanuvchining o'limiga sabab bo'lgan qasddan badanga og'ir shikast yetkazish jinoyatidan farqlash uchun aybdorning qasdi nimaga qaratilganligi, uning o'z harakatlari oqibati, ya'ni jabrlanuvchining o'limiga nisbatan subyektiv munosabatini inobatga olish darkor. Aybdorning qasdi nimaga*

qaratilganligi to'g'risidagi masalani hal etishda qilmishning barcha holatlari majmuidan kelib chiqilishi, xususan, jinoyatni sodir etish usuli va quroli, tan jarohatlari soni, xususiyati va o'rni (masalan, odam hayoti uchun muhim a'zolarining jarohatlanganligi), jinoiy harakatlari to'xtashi sabablari, shuningdek, aybdor va jabrlanuvchining jinoyat sodir etilgunga qadar bo'lgan fe'l-atvori, o'zaro munosabatlari, aybdorning jinoyat sodir etilgandan keyingi harakatlari xususiyati e'tiborga olinishi lozim".

Shuni ta'kidlash kerakki, "jinoyatga suiqasd qilish o'limga nisbatan *aniq to'g'ri qasd* bilan sodir etiladi. Agar o'limga nisbatan aybdorning qasdi noaniq yoki egri qasd bo'lsa va o'lim yuz bermagan hollarda, qilmish og'ir, o'rtacha og'ir yoki yengil darajadagi shikast sifatida baholanishi lozim, chunki bunda qilmish faqat faktik yuz bergan oqibatlar asosida kvalifikatsiya qilinadi" [18].

Qonunda to'g'ri va egri qasd tushunchalari ifodalangan bo'lsa-da, amaliyotda jabrlanuvchining o'limiga nisbatan qasd turini aniqlash qiyinchilik tug'diradi. Jinoyat huquqi nazariyasida ularni o'zaro farqlashda quyidagi mezonlar belgilangan: 1) odam hayoti uchun muhim a'zolarining anatomik to'kisligi yoki fiziologik funksiyasining jarohatlashga qaratilganligi; 2) o'lim yuz berishiga qaratilgan jinoyat quroli yoki vositalarining qo'llanganligi; 3) sodir etilgan harakatlarning hayot uchun muhim a'zolarining anatomik to'kisligi yoki fiziologik funksiyasini jarohatlash uchun intensivligi va yetarliligi; 4) qo'shimcha mezonlar – jabrlanuvchi va aybdor shaxs o'rtasidagi avvaldan mavjud bo'lgan o'zaro kelishmovchilik, o'ldirish bilan qo'rqitish harakatlarining sodir etilganligi va h. k. [19].

Bundan tashqari, to'g'ri va egri qasd sodir etilgan qilmishning faktik holatlarini tahlil qilish asosida aniqlanadi. To'g'ri va egri qasd irodaviy elementga ko'ra farqlanadi. To'g'ri qasdda aybdor ijtimoiy xavfli oqibatlar yuz berishini istasa, egri qasdda oqibatlar

yuz berishini istamay, oqibatlar kelib chiqishiga ongli ravishda yo'l qo'yib beradi yoki oqibatlariga nisbatan befarq munosabatda bo'ladi. To'g'ri qasdda oqibatlar yuz berishini istash elementining mavjudligi yuz bergan holatlar tahliliga ko'ra aniqlanadi, biroq aksariyat holatlarda aybdor jinoiy oqibatlar yuz berishini haqiqatda istaganligini rad etadi. Xususan, insonning hayotiga jiddiy zarar yetkazish mumkin bo'lgan jarohatning mavjudligi, jinoyat sodir etish usuli (suvga cho'ktirish, jabrlanuvchini yuqori qavatdan tashab yuborish) [18].

Demak, qasddan odam o'ldirishga suiqasd qilishni badanga og'ir shikast yetkazish jinoyatidan farqlashda quyidagilarga asoslanish lozim: 1) suiqasdda o'limga nisbatan to'g'ri aniq qasdning mavjudligi; badanga shikast yetkazishda esa sog'liqqa shikast yetkazishga nisbatan to'g'ri yoki egri qasdning mavjudligi yoki o'limga nisbatan egri qasdning mavjudligi, bunda oqibat yuz bermaydi, lekin sog'lig'iga zarar yetkaziladi; 2) jinoyat shaxsga bog'liq bo'lmagan holatlarga ko'ra oxirigacha yetkazilmaganda, o'limga nisbatan to'g'ri aniq qasd mavjud bo'ladi.

Yuqoridagi mezonlarning jamlanmasi sodir etilgan qilmishni odam o'ldirishga suiqasd sifatida kvalifikatsiya qilish uchun asos bo'ladi [18].

Xulosalar

1. O'zbekiston Respublikasi Oliy sudi Plenumining "Qasddan odam o'ldirishga oid ishlar bo'yicha sud amaliyoti to'g'risida"gi qarorining yettinchi bandi quyidagicha ifodalaniishi maqsadga muvofiq:

"7. Qasddan odam o'ldirish jinoyatini JKning 97-moddasi 2-qismi "b" bandi bilan kvalifikatsiya qilish uchun aybdor jabrlanuvchining homiladorligini (tashqi belgilar va boshqa faktik ma'lumotlar mavjudligi) bilganligi va ayol haqiqatda ham homilador bo'lganligi aniqlangan bo'lishi kerak".

2. O'zbekiston Respublikasi Oliy Sudi Plenumi "Qasddan odam o'ldirishga oid ishlar bo'yicha sud amaliyoti to'g'risida"gi qaro-

rining “ikki yoki undan ortiq shaxsni qasddan o’ldirish, agar aybdorning harakatlari yagona qasd bilan qamrab olingan va, odatda, bir vaqtning o’zida sodir etilgan bo’lsa, JKning 97-moddasi 2-qismi “a” bandi bilan kvalifikatsiya qilinishi kerak” mazmundagi bandi to’g’ri ifodalangan. Sababi bunda formal (qasdning yagonaligi) va faktik (jinoiy qilmishlarning bir vaqtda sodir etilishi) mezon asos qilib olingan. Qasdning yagonaligi yuridik ahamiyatli bo’lib, ikki yoki undan ortiq shaxslarning o’limi bir vaqtda amalga oshirilganligi ikkilamchidir. Shuningdek, birinchi va ikkinchi o’lim o’rtasidagi oraliq vaqt muhim bo’lmay, tushuntirishda “odatda” jumlasini to’g’ri qo’llagan.

3. JKning 112-moddasini qasddan odam o’ldirishga suiqaqd qilishdan farqlashda quyidagilarga e’tibor qaratish maqsadga muvofiq:

- JKning 112-moddasida aybdorning maqsadi jabrlanuvchini qo’rqitish bo’lsa, odam o’ldirishga suiqaqd qilishda esa aybdorning maqsadi jabrlanuvchini hayotdan mahrum etish hisoblanadi.

- O’ldirish bilan qo’rqitishda jabrlanuvchining sog’lig’iga shikast deyarli yetkazilmasligi lozim. Faqat qo’rqitishning realligini

ta’minlash maqsadida jabrlanuvchiga ruhiy yoki jismoniy ta’sir ko’rsatilishi va sog’lig’iga yengil darajadagi shikast yetkazilishi mumkin. Odam o’ldirishga suiqaqd qilishda esa jabrlanuvchiga har qanday, hatto og’ir darajadagi shikast yetkaziladi.

- O’ldirish bilan qo’rqitishda aybdor-da qo’rqitishni amalga oshirish va ana shu maqsadda konkret xatti-harakatlarni bajarishning real imkoniyati mavjud bo’ladi, biroq, shunga qaramasdan, ixtiyoriy ravishda mazkur harakatlar sodir etilmaydi. Odam o’ldirishga suiqaqd qilishda esa aybdorning harakati o’ziga bog’liq bo’lmagan holatlarga ko’ra oxirigacha yetkazilmaydi.

4. Qasddan odam o’ldirishga suiqaqd qilishni badanga og’ir shikast yetkazish jinoyatidan farqlashda quyidagilarga asoslanish lozim: 1) suiqaqdda o’limga nisbatan to’g’ri aniq qasdning mavjudligi; badanga shikast yetkazishda esa sog’liqqa shikast yetkazishga nisbatan to’g’ri yoki egri qasdning mavjudligi yoki o’limga nisbatan egri qasdning mavjudligi, bunda oqibat yuz bermaydi, lekin sog’lig’iga zarar yetkaziladi; 2) jinoyat shaxsga bog’liq bo’lmagan holatlarga ko’ra oxirigacha yetkazilmaganda, o’limga nisbatan to’g’ri aniq qasd mavjud bo’ladi.

REFERENCES

1. Turg’unboyev Y.O. Obyektga nisbatan xatoning turi sifatida shaxsga nisbatan xato [A person error as a type of object error]. *Proceedings of the scientific articles by young scientists*. 2007, no. 2. p. 265.
2. Turg’unboyev E. Ikki yoki undan ortiq shaxsni qasddan o’ldirish jinoyatini kvalifikatsiya qilishning o’ziga xos jihatlari [Specific aspects of the qualification of the crime of intentional killing of two or more persons]. *Fan va yoshlar – Science and Youth*, 2009, no. 2, p. 83.
3. Tolmachev O. Kvalifikatsiya prestupleniy pri chastichnoy realizatsii umysla [Qualification of crimes with partial implementation of intent]. *Rossiyskaya yustitsiya – Russian Justice*, 2000, no. 12, p. 30.
4. Voskobitova L.A. Zashchita prav i interesov organizatsiy i grazhdan: ugolovno-pravovoy, ugolovno-protsessual’nyy i kriminologicheskiy aspekt (sostoyaniye, problemy, puti sovershenstvovaniya) [Protection of the rights and interests of organizations and citizens: criminal law, criminal procedure and criminological aspects (states, problems, ways of improvement)]. Moscow, 2015, no. 34.

5. Plaksina T.A. Obosnovannost' vydeleniya ubiystva dvukh i bolee lits v kachestve kvalifitsiruyushhego sostava [Validity of singling out the killing of two or more foxes as a qualifying composition]. *Modern Law*. 2006, no. 6, pp. 70–75.
6. Bezuglyy S.N. Otvestvennost' za neokonchennoye prestupleniye po ugolovnomu zakonodatel'stvu Rossiyskoy Federatsii: problemy teorii i praktiki [Responsibility for an unfinished crime under the criminal legislation of the Russian Federation: problems of theory and practice]. PhD thesis. Belgorod, 2017, pp. 125–131.
7. Kurs ugolvnogo prava [Course of criminal law]. Special part. Eds. G.N. Borzenkov, V.S. Komissarov. Moscow, 2002, vol. 3, p. 111.
8. Spiridonova L.Ye. Problemy kvalifikatsii deystviy litsa v usloviyakh fakticheskoy oshibki pri nalichii umysla na ubiystvo dvukh i bolee poterpevshikh [Problems of qualification of actions of a person in conditions of a factual error in the presence of intent to kill two or more victims]. *Legality*, 2012, no. 10, p. 52.
9. Tishkevich S.I. Kvalifikatsiya prestupleniy protiv zhizni [Qualification of crimes against life]. Minsk, 1991, pp. 44–45.
10. Bocharov Ye., Feoktistov M. Kvalifikatsiya ubiystv: nekotoryye voprosy teorii i praktiki [Qualification of murders: some questions of theory and practice]. *Criminal Law*, 2000, no. 2, pp. 65–67.
11. Popov A.N. Ubiystva pri otyagchayushhikh obstoyatel'stvakh [Aggravated murders]. St. Petersburg, 2003, p. 51.
12. Porotikov D.Yu. Neokonchennoye prestupleniye: teoriticheskiye modeli, zakonodatel'nyye konstruksii i problemy ikh primeneniya [Unfinished Crime: Theoretical Models, Legislative Structures and Problems of Their Application]. PhD thesis. Moscow, 2007, p. 173.
13. Alekseyev I.N. Pokusheniye na ubiystvo dvukh ili bolee lits [Attempted murder of two or more foxes]. *Criminal Process*, 2007, no. 6, pp. 44–45.
14. Xoroshilova O.S. Klassifikatsiya sostavov prestupleniy po momentu okonchaniya prestupleniya [Classification of elements of crimes by the moment of the end of the crime]. *Vestnik Kemerovskogo gosudarstvennogo universiteta – Bulletin of the Kemerovo State University*, 2015, no. 2 (62). p. 226.
15. Popov A.N. Problemy kvalifikatsii prestupleniy protiv zhizni i zdorov'ya grazhdan [Problems of qualifying crimes against the life and health of citizens]. *Legal practice: Newsletter of the Law Center of the Special Law Faculty of St. Petersburg State University*, 1996, no. 2, pp. 101–102.
16. Nayimov S.S. Qilmishni jinoyat huquqiy normalar raqobatida kvalifikatsiya qilishning nazariy va amaliy masalalari [Theoretical and practical issues of qualifying the crime in competition of criminal legal norms]. PhD thesis. Tashkent, 2007.
17. Tadevosyan L.Z. Problemy otvestvennosti za neokonchennuyu prestupnuyu deyatel'nost' po ugolovnomu zakonodatel'stvu Respubliki Armeniya [Problems of responsibility for unfinished criminal activity under the criminal legislation of the Republic of Armenia]. PhD thesis. Moscow, 2010, pp. 120–121.
18. Lyzlov A.I. Neokonchennoye ubiystvo: problemy zakonodatel'noy reglamentatsii, kvalifikatsii i nakazaniya [Unfinished Murder: Problems of Legislative Regulation, Qualification and Punishment]. PhD thesis. Barnaul, 2016, p. 116.
19. Plaksina T.A. Sub'yektivnyye priznaki ubiystva: obshhaya kharakteristika [Subjective signs of murder: general characteristics]. Barnaul, 2013, pp. 20–72.

YURISPRUDENSIYA

HUQUQIY ILMIY-AMALIY JURNALI

2023-YIL 4-SON

VOLUME 3 / ISSUE 4 / 2023

DOI: 10.51788/tsul.jurisprudence.3.4.

BOSH MUHARRIR:

Xodjayev Baxshillo Kamolovich

Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektor, y. f. d., dotsent

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ikrom Ergashev

Ilmiy boshqarma boshlig'i, yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Mas'ul muharrir: N. Ramazonov

Muharrirlar: Sh. Jahonov, Y. Mahmudov, Y. Yarmolik,
F. Muhammadiyeva, E. Mustafojev

Musahhih: M. Patillayeva

Texnik muharrirlar: U. Sapayev, D. Rajapov

Tahririyat manzili:

100047. Toshkent shahar, Sayilgoh ko'chasi, 35.

Tel.: (0371) 233-66-36, 233-41-09.

Faks: (0371) 233-37-48.

Veb-sayt: www.tsul.uz

E-mail: lawjournal@tsul.uz

Obuna indeksi: 1387.

Jurnal 28.08.2023-yilda tipografiyaga topshirildi.

Qog'oz bichimi: A4. Shartli 18,83 b.t. Adadi: 100.

Buyurtma raqami: 49.

TDYU tipografiyasida chop etildi.